

NAGORE LAÍN, Francho: "Sobre o prozeso enta o reconoximiento de l'aragonés e d'o catalán en a Comunidá Autónoma d'Aragón"
Luenga & fablas, 5-6 (2001-2002), pp. 197-202

Sobre o prozeso enta o reconoximiento de l'aragonés e d'o catalán en a Comunidá Autonoma d'Aragón¹

Francho NAGORE LAÍN
(Consello d'a Fabla Aragonesa)

En as zagueras añadas s'han produzito abanzes importans en o que se refiere á ra **consideración de l'aragonés** y en cuanto á o **reconoximiento ofizial tanto de l'aragonés como d'o catalán** charrato en Aragón.

1. En o tocante á o primer aspeuto, bi ha que balurar positibamén que muitas publicacions ban cuaternando en as zagueras añadas **l'aragonés como una d'as luengas romanicas**. Asinas, amás de barios manuals de Filolochía Romanica, se pue- den recordar, entre atros:

- HOLTUS, Günter, METZELTIN, Michael y SCHMITT, Christian, *Lexikon der Romanistischen Linguistik*, (volumen VI.1. Aragonesisch/Navarresisch, Spanisch, Asturianisch/Leonesisch), Tübingen, Max Niemeyer Verlag, 1992.
- SIGUAN, Miquel, *España plurilingüe*, Madrid, Alianza editorial, 1992. [Mapa d'Aragón con os territorios de l'aragonés e d'o catalán en a pachina 343].

---

¹ Ye o testo d'o informe presentato por Francho Nagore Laín en representación d'o Consello d'a Fabla Aragonesa, en o XX^{eno} Congreso de l'*Association Internationale pour la Défense des Langues et Cultures Menacées* (AIDLCM), zelebrato en Klagenfurt / Celovec (Carintia, Austria) os días 20-22 de chulio de 2001. Astí se presentó ro testo en franzés; agora se presenta traduzito en aragonés por o mesmo autor.

- BANFI, Emmanuelle, *La formazione dell'Europa linguistica (le lingue d'Europa tra la fine del I e del II millenio)*, Firenze, Ed. La Nuova Italia, 1993.
- WURM, S. A. (ed.), *Atlas des Langues en Péril dans le monde*, Editions UNESCO / Pacific Linguistics, París / Camberra, 1996.
Agora, en istas dos zagueras añadas, se pueden adibir referenzias á l'**aragonés**, considerato como luenga romanica minorizada, en as siguiens obras, entre atras:
- MORENO CABRERA, Carlos, *La dignidad e igualdad de las lenguas. Crítica de la discriminación lingüística*, Madrid, Alianza Editorial, 2000. [Adedica un cabo d'o libro á "Algunas lenguas europeas en peligro", pp. 267-276. En o mapa d'a pachina 276 amanexe l'aragonés].
- FERNÁNDEZ REI, Francisco, y SANTAMARINA FERNÁNDEZ, Antón, *Estudios de sociolingüística románica. Linguas e variedades minorizadas*, Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela, 1999. [Libro editato en gallego. Adedican un amplio cabo á l'aragonés (pp. 155-212) e incluyen un apéndiz cartografico en as zagueras pachinas, en do amanexen todas as luengas romanicas. En a páchnina 505, as luengas d'a Peninsula Iberica, incluyindo-bi l'aragonés].

Istas referenzias, que se poderban moltiplicar, nos fan beyer que efeutibamén cada begata ye más frecuén que l'aragonés siga tenito en cuenta como una más entre as luengas romanicas. Ixe feito positibo incluye un atro, como si estase l'atra cara d'a moneda, que tamién todas as obras cuaternatas fican l'aragonés entre as luengas romanicas con menor lumero de fabladors e con mayor perigo d'acotolamiento.

2. O Senado (a Cambra de segunda letura d'o Parlamento Español) aprebó ro 20 d'abiento de l'ño 2000 a ratificazió por parti d'o Estado Español d'a *Carta Europeya d'as Luengas Rechionals e Minoritarias*, con una menzión espezifica de que se consideran tamién "luengas rechionals e minoritarias", antimás d'as que son reconoxitas espresamén como ofizials en o Estatuto d'Autonomía d'a suya comunidá respeutiba (**catalán** en Cataluña, Islas Balears e País Balenziano –aquí con a denominazio de balenziano-; **basco** en o País Basco e Navarra; **gallego** en Galizia), ixatras que, anque no se nombren espezificamén u no se diga en o Estatuto que son coofizials, manimenos tienen bel tipo de protezión u de "cooficialidá restrinchita" por meyo de bella lai que desembolica ro dito en o Estatuto d'Autonomía. Ye o caso de l'**aragonés** (Aragón), **asturiano** (Asturias) e l'**ocxitano aranés** (Bal d'Arán, Cataluña).

Ye ebidén que se trata d'un trango muito importán, ya que os poders publicos abrán de protecher tamién istas zagueras luengas (aragonés, asturiano e oczitano aranés), si bien con un grau menor de protezión que as anteriors. Por atro costato, manimenos, no s'ha traduzito ixo en garra mida efeutiba e prautica. E muito nos tememos que se quedará en un compromís de caráuter "onorífico", bueito de tot contenito prautico e reyal.

3. O Gubierno d'Aragón presentó á ra fin o día 13 de marzo de 2001 un *Debanproyeuto de Lai de Luengas d'Aragón*. Ye estato en esposición publica d'o 16 de marzo á o 16 de mayo de 2001 e tanto ro Consello d'a Fabla Aragonesa como atras entidaz, asoziazions, conzellos, ezetra, han presentato lumerosas alegazions ta ro suyo amilloramiento. Seguntes os datos ofizials d'a Consellería de Cultura d'o Gubierno d'Aragón, s'han recullito unas 3.000 alegazions nimbiatas por 80 coleutibos.

Iste Debamproyeuto de Lai de Luengas d'Aragón biene como consecuenzia d'a reforma d'o Estatuto d'Autonomía d'Aragón, aprebatu en abiento de 1996. L'article 7eno d'o testo reformato diz testualmén [siñalamos en negreta as nobedaz introduzitas con relaziún á o Estatuto de 1982]:

»As **luengas** e modalidaz lingüísticas **propias** d'Aragón espleitarán de protezión. **Se guarenziará a suya amostranza e o dreito d'os fabladors en a forma que estatuezca una lai de Cortes d'Aragón ta ras zonas d'utilización predominán d'aqueras.**”

[Estatuto d'Autonomía d'Aragón. Testo Reformato por a Lai Organica 5/1996, de 30 d'abiento, articlo 7eno].

D'alcuerdo con iste articlo, as Cortes d'Aragón apreboron o 6 de nobiembre de 1997 un *Dictamen sobre Política Lingüística* en o que s'aprezisaba á o Gubierno d'Aragón á presentar un proyeuto de lai que desembolicase o mandato de l'article 7eno d'o Estatuto d'Autonomía. Iste ditamen concretaba tamién os terminos en que dita lais se deberba redautar. Por primera begata reconoxeba ofizialmén a esistencia de dos luengas minoritarias en Aragón, l'aragonés e o catalán, denominando-las por o suyo nombre (no pas como dica ixe inte, por eufemismos como “modalidaz lingüísticas”), feba recomendazions sobre a urchenzia d'a suya promoción e d'a suya amostranza e acobaltaba l'amenister d'atorgar-lis o tratamiento de luengas coofizials.

Agafando como alazet ixe Ditamen, un grupo de treballo –creyato á iniziatiba d'o propio Gubierno d'Aragón, y en o que bi yeran representatos tanto iste como as asoziazions en esfensa de l'aragonés e d'o catalán, á trabiés de os representans d'a *Plataforma ta la Esfensa d'as Fablas Minoritarias d'Aragón*– redautó un borrador ta o debamproyeuto de Lai de Luengas. Iste borrador, entregato á o Gubierno d'Aragón en mayo de 1998, estió amagato por o propio Gubierno e censurato por o mundo academicu ofizialista. Asinas que no salió enta debán: no estió asumito por o propio Gubierno d'Aragón (formato por una coalición d'o PP, conservador, e d'o PAR, rechionalista de dreitas) ni tampoco no nimbiato ta ras Cortes d'Aragón.

Manimenos, se consiguieron bels abanzes en o campo legal, grazias á l'azión d'as Cortes. Asinas, apreban a Lai de Suzezions (Lai 1/1999, de 24 de febrero), que premite fer o testamento en aragonés (u en catalán d'Aragón). Dimpués, a Lai de Patrimonio Cultural d'Aragón (Lai 3/1999, de 29 de marzo) espezificaba que as luengas á que se refiere l'article 7 d'o Estatuto d'Autonomía son l'aragonés e o catalán e siñalaba espressamén que por meyo d'una lai se deberá guarenziar a coofizialidá d'as dos. Se trataba, por tanto, d'un nuebo mandato legal ta o Gubierno d'Aragón.

O nuebo Gubierno d'Aragón constituyito en o berano de 1999, formato por una coaliziún d'o PSOE (sozialista) e o PAR (rechionalista de dreitas), nunzió en barias ocaisons que s'iba á nimibiar ta ras Cortes a Lai de Luengas. Asinas, bi ha declarazions en a prensa d'o Presidén d'Aragón dizindo que antis d'a fin de l'año 2000 tenérbanos Lai de Luengas; dimpués declaró que serba en a primabera d'o 2001.

Iste zaguer plazo ye rematato: aforzato por os mandatos legals, asinas como por a presión politica e sozial, o Gubierno d'Aragón ha presentato á ra fin un abamproyeuto.

Seguntes ha dito ro Consellero de Cultura (Departamento responsable d'a redažión de l'abamproyeuto), a suya intinzione ye desaminar entre chunio e chulio as ale-gazions, almitindo as que se consideren combeniens (en primeras, parixe que solamén se ban á almitir aqueras que no propongan cambios sustanzials, u siga, aqueras que solamén sochieran bella modificación de matiz), ta presentar a redažión definitiba d'o proyeuto en as Cortes en setiembre u octubre de 2001.

Somos, por tanto, agora en ixo momento d'aspera. L'unico que podemos fer ye comentar resumidamén o contenito de l'abamproyeuto, insistindo en que encara no ha tenito dentrada en as Cortes y en que, cuan se remita, puede tener cambios con respeuto á l'autual redažión. Obiamén, en o curso d'a discusión en as Cortes, encara sofrirá más modificazions. Por tot ixo, a redažión definitiba d'a Lai tendrá con seguranza diferenzias con respeuto á o testo autual.

Dimpués d'una introduzión que replega una chustificazión, antezedens normativos e un abanze d'o contenito, en o cabo primero endica l'ocheto d'a lai. Diz l'articulo 1: "A presén Lai tien por ocheto a protezión d'o patrimonio lingüístico aragonés e a regulación de l'uso normal e ofizial de l'aragonés e d'o catalán, luengas minoritarias d'Aragón, en os diferens ámbitos d'a combibenzia sozial, asinas como en l'amostranza." Más adebán, en o cabo 2 esplizita que "L'aragonés e o catalán son luengas ofizials en os respeutivos territorios do son predominans chunto con o castellano." Ixos territorios do as luengas propias d'Aragón espleitarán de coofizialidá bienen siñalatos en o cabo II e concretatos en os Achuntos I e II por meyo d'una lista de monezipios.

O cabo III estatueze un organismo denominato "Consejo Superior de las lenguas de Aragón" [Consello Superior d'as Luengas d'Aragón], con funzions de normalización y de desembolicamiento d'a terminolochía. O cabo IV define p "Patrimonio Lingüístico Aragonés" y estatueze midas ta ra suya conserbazión e fomento.

Os articlos siguiens introduzen una serie de limitazions e concrezions, por o que beyemos que a coofizialidá proclamata en l'articulo 2 ye en reyalidá una especie de "coofizialidá restrinchita" que tien muito poco que beyer con a coofizialidá d'as luengas propias en atras Comunidaz Autonomas d'o Estado Español. Asinas, o cabo V, adedicato á l'amostranza, o primero que diz (art. 23) ye que "a rezeución d'as amostranzas d'as luengas e modalidaz lingüísticas propias ye perén voluntaria por parti d'os intresatos u d'os respeutivos pais u tutors". O cabo VI, adedicato á ro emplego ofizial e publico d'as luengas propias, endica (art. 31) que "a luenga d'os prozedimientos tramitatos por l'Almenistrazión d's Comunidá Autonoma e as entidaz locals en as zonas

de coofizialidá será tanto ro castellano como as luengas coofizials normalizatas” y, dimpués, que “os intresatos que d'endrezan á l'Almenistraziόn d'a Comunidá Autonoma... podrán emplegar tanto ro castellano como a respeutiba luenga u modalidá lingüistica propia”. Os artículos 33, 34, 45 y 36 endican que as luengas propias “podrán emplegar-sen”, respeutibamén, en as publicazions ofizials, en as Cortes d'Aragón, por parti d'o Chustizia d'Aragón y en as corporazions locals d'os monezipios que se troban en as zonas de coofizialidá.

L'artículo 37 diz en relación con a toponimia que “en as zonas de coofizialidá... a denominación ofizial d'os topónimos será bilingüe, en a respeutiba luenga propia y en castellano”.

Como se beye, predomina ra boluntariedá, a posibilidá d'emplegar a luenga minoritaria; pero, por atro costato, esiste a obligación d'utilización d'o castellano (como leunga ofizial que ye d'o Estato, e por tanto coofizial) conchuntamén con a luenga minoritaria en muitos casos. Tot ixo fa d'iste abamproyeuto un estrumento relativamente no guaire útil en a prautica.

Manimenos, bi ha que balurar muito positibamén a boluntá d'o Gubierno de presentar l'Abamproyeuto d'a Lai. Confitamos en que se pueda amillorar en as Cortes. En cualsquier caso, encara que s'aprebase en os terminos de l'autual redacción, ya serba bella cosa positiba, por tal que tenérbanos una bastida legal de protezión e de promoción que agora no en tenemos. Por muito amugato que siga, u nos pueda parixer en primeras, siempre ye millor que no tener cosa.

En os zaguers meses s'está fendo por parti d'o PP (partiu de caráuter zentralista e conserbador) una fortal campaña contraria á l'aprebaziόn d'a lai. Ista campaña, por disgrazia, ye estando refirmata por o periodico diario de más gran audiencia, o *Heraldo de Aragón* (45.000 exemplars diarios de tirache, fren á os 6.000 de *El Periódico de Aragón* e os 7.000 d'o *Diario del Altoaragón*).

Data ra situación, consideramos que ye menester apoyar a tramitación d'a Lai, prebando de que en a discusión que se faiga en as Cortes se i fiquen bels amilloramientos. Igualmén, consideramos que ye combenién felizitar, aganar e refirmar á o Gubierno, fren á os ataques d'o PP, ta que finalmén remita o proyeuto á ras Cortes. Por ixo, a nuestra proposición de resolución irá en ixa endrezera.

Uesca (Aragón), 14 de chulio de 2001

Francho NAGORE LAÍN
(*Consello d'a Fable Aragonesa*)

Achunto: testo d'a proposizió de resoluzión

Proposition de résolution

ESPAGNE

ARAGONAIS

Le XXème Congrès de l'Association Internationale pour la Défense des Langues et Cultures Menacées (A.I.D.L.C.M.), réuni à la Maison des Jeunes (Mladinski dom) à Klagenfurt/Celovec (Autriche), du 20 au 22 juillet 2001,

a été informé

de la présentation de l'avantprojet de Loi de Langues d'Aragon, le 13 de mars 2001, par le Gouvernement d'Aragon.

Considerant

que cette présentation c'est le commencement pour l'accomplissement du compromis moral vers les langues minoritaires de l'Aragon, et aussi du mandats legals que deriven de: – le Rapport de la Commission Spéciale du Parlement d'Aragon sur la Politique Linguistique (1997); – La Loi du Patrimoine Culturel d'Aragon (1999); – L'article 7ème du Statut d'Autonomie d'Aragon (Texte reformé de 30 décembre 1996); – L'article 3 de la Constitution Espagnole; – La Charte Européenne des Langues Régionales ou Minoritaires.

Considerant

également que sa adoption par le Parlement d'Aragón serait une avance très important pour le reconnaissance, défense et promotion de la langue aragonaise (ainsi que de la langue catalane parlé à Aragon),

se réjouit

de cette initiative, pour laquelle félicite au Gouvernement d'Aragon,
et souhaite

que la Loi de Langues soit adoptée par le Parlement d'Aragon tout de suite.

Demande,

au Gouvernement d'Aragon, à la suite de tout que on a dit, la rapide remise de l'avantprojet de Loi de Langues au Parlement d'Aragon, le encourageant à admettre toutes les allégations et amendements que puissent améliorer sa redaction.